

štúdie

Katolícki prispievatelia do Štúrových *Slovenských národných novín*

Tomáš Adamčík

Imanentný záujem Ľudovíta Štúra o rozmach slovenského novinárstva, jeho boj a zásluha o vznik *Slovenských národných novín* (ďalej *SNN*) v predmarcovom období, ako aj obsah a význam Štúrových príspevkov patria medzi tradičnú tému slovenskej historiografie.¹ Početné články o postavení obecného ľudu, dôležitosti nedeľných škôl a spolkov miernosti pritom neboli výsadnou témou len hlavného redaktora. Do centrály *SNN*, sídliacej vo Fernolayho dome v Bratislave, prichádzali desiatky podobných článkov od rôznorodého spektra intelektuálov z rôznych kútov Uhorska.

Široký okruh dopisovateľov, ktorý Ľudovít Štúr nadobudol využívaním svojich sociálnych kontaktov, dával prvým politickým novinám celoslovenský ráz. Aj keď v porovnaní s inými tlačovinami, napr. *Pesti Hírlap* či *Budapesti Híradó*, nemali *SNN* taký veľký počet odberateľov (cca 400+ abonentov) a mali, prirodzene, i mnoho neprajníkov, predsa plnili národnosjednocovaciú úlohu, a to hneď v niekoľkých rovinách.

Po prvé, vydávaním Štúrových novín a literárnej prílohy *Orla tatranského* (ďalej iba *OT*) sa Slováci mohli verejne prihovárať slovenskej verejnosti materinským jazykom a zároveň sa prihlásili k Štúrovej kodifikácii spisovnej slovenčiny.

Po druhé, spájali všetky vrstvy slovenskej society 1. polovice 19. storočia – ich čitateľmi a prispievateľmi boli právnici, úradníci, gymnaziálni profesori i vidiecki učitelia, kňazi, mešťania, zemanovia, čiže takmer celá slovenská inteligencia a nielen tá. V zozname

¹ *Slovenským národným novinám* sa ako prvý venoval prof. Daniel Rapant v práci RAPANT, Daniel. *Štúrove „Slovenskje národňje novini“*. *Zápas o ich povolenie*. Bratislava : Elán, 1939, 24 s. Takmer identický názov nesie obsiahlejšia práca historičky M. Vyvíjalovej: VYVÍJALOVÁ, Mária. *Slovenskje národňje novini. Boje o ich povolenie*. Martin : Gemerská vlastivedná spoločnosť v Osvete, 1972, 307 s. Štúrovej novinárskej činnosti sa venovala i česká „štúrologička“ SOJKOVÁ, Zdenka. Jaro 1848 v politickej publicistike Ľudovíta Štúra. In *Historický časopis*, 1995, roč. 43, č. 3, s. 500-525; SOJKOVÁ, Zdenka. Novinár Ľudovít Štúr a život národů v Evropě. In *Historický časopis*, 1998, roč. 46, č. 3, s. 433-455; SOJKOVÁ, Zdenka. *Obrysy politické publicistiky Ľudovíta Štúra z let 1836-1847*. Praha : Slovensko-český klub, 2006. 86 s. Novšie vyšla k téme reedícia staršieho diela Fraňa Ruttkaya: RUTTKAY, Fraňo. *Ľudovít Štúr ako novinár*. 2. upravené vydanie. Bratislava : TASR; SLOVART, 2015, 269 s. Tematikou Židov na stránkach *SNN* sa v poslednej dobe zaoberal DEMJANIČ, Pavol. *Obraz Židov v Slovenských národných novinách*. In *Štúdie z histórie*. Historia nova 9. [online] Bratislava : Stimul, 2015, s. 69-86. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino9.pdf>

predplatiteľom nachádzame i významné mená z vyšších spoločenských kruhov z rôznych častí habsburskej monarchie.²

Po tretie, plnili funkciu myšlienkového a národného transferu – spájali ľudí so slovenskou národnou identitou naprieč celým Uhorskom – i čitateľ na Dolnej zemi mohol vedieť, čo sa deje na severe v Trenčianskej stolici, východné oblasti Horného Uhorska sa oboznamovali so slovenským dianím v Bratislave, a naopak.

Po štvrté, svojimi národo-osvetovými článkami mali noviny výraznú výchovno-vzdelávaciu funkciu, kultivovali a nasmerovávali čitateľa k moderným občianskym hodnotám.

Po piate, Štúrove noviny spájali ľudí naprieč konfesionalitou a vo veľkej miere dávali masmediálny priestor i katolíckym prispievateľom.

Podľa nemecko-slovenského evanjelického farára v Kremnici, Jozefa Hlaváča, katolícki prispievatelia ďaleko prevyšovali evanjelických v pomere 4:1.³ Tento údaj však nemôžeme brať za vierohodný, pretože slúžil ako nástroj diskreditácie v evanjelickej spoločnosti. Aký bol však približný počet prispievateľov oboch vierovyznaní do prvých politických novín Slovákov? Na základe Riznerovej bibliografie a Ruttkayovho menoslovu⁴ vychádza reálnejší pomer dopisovateľov do *SNN* a *OT* 2:1 v neprospech katolíkov.⁵ Počet hlavných katolíckych korešpondentov predstavuje zhruba 29 významnejších mien. Ide však len o približný odhad, pretože k tomuto počtu treba ešte prirátat množstvo mien, ktoré sa ukrývajú pod dnes ťažko určiteľnými pseudonymami a pár osobností, ktorých konfesionalitu sa nepodarilo zistiť. Väčšinu katolíckych spravodajcov však tvorili duchovní (kňazi, kapláni, rehoľní bratia), menšinu dotvárali svetskí prispievatelia rôznych profesií ako lekári, lekárnici, richtári, učitelia či právnici, informujúci o aktuálnom dianí vo svojom regióne.

Vysoký podiel katolíckych spolupracovníkov našiel Štúr na severozápadnom Slovensku. Z Trenčianskej stolice sa širokej čitateľskej verejnosti prihovoráli bernolákovci ako veľkodivínsky farár Štefan Závodník, Jozef Emmanuel z Košece (okr. Ilava), žilinskí rodáci Eugen a Ján Geromettovci, bratia Ján a Ľudovít Tomborovci, z Dlhého Poľa prispieval

² V zozname adresátov nájdeme i mená vážených politikov habsburskej ríše, chorvátskych barónov, redaktorov politických novín, profesorov na významných európskych a ruských univerzitách. DEMMEL, József. *Ľudovít Štúr. Zrod moderného slovenského národa v 19. storočí*. Bratislava : Kalligram, 2015, s. 182.

³ BUTVIN, Jozef. Snahy o jednotnú kultúrno-politickú bázu v slovenskom národnom hnutí v rokoch 1825-1848. In *K počiatkom slovenského národného obrodzenia*. 1. vydanie. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1964, s. 454.

⁴ RUTTKAY, Fraňo. *Ľudovít Štúr ako publicista a tvorca slovenskej žurnalistiky*. 1. vyd. Martin : Matica slovenská, 1982, s. 221-222. Menoslov 174 dopisovateľov autor prebral z: FOLTÍNOVÁ, Jana. *Spravodajstvo v Štúrových Slovenských národných novinách v rokoch 1845-1848. Register dopisovateľov SNN*. Diplomová práca odboru žurnalistiky. Filozofická fakulta UK, Bratislava, 1980.

⁵ Index katolíckych a evanjelických dopisovateľov uvádzam samostatne v prílohe.

kaplán František Tagányi a Kysuce zastupoval Ján Ondrisík či študent teológie z Rakovej pri Čadci – Ján Palárik. Z Veselého pri Piešťanoch v Nitrianskej stolici dopisoval agilný Juraj Holček a administrátor v Chynoranoch Jozef Ščasný. Bratislavskú stolicu reprezentovali príspevkami kapucín Martin Leo Čepka, gvardián kláštora františkánov Anian Dobšovič, stupavský kaplán Ignác Juračka, trnavský „Svätopluk“, mešťan Martin Branislav Tamaškovič či študent teológie na trnavskom biskupskom seminári, Jozef Karol Viktorin. Oblasť stredného Slovenska zastupovali beňušský kaplán Július Plošic, Michal Hýroš a poslucháč medicíny Gustáv Kazimír Zechenter, Oravu hruštínsky farár Andrej Šaliga a Martin Hattala, toho času seminarista vo viedenskom Pázmaneu. Listy z východoslovenských stolíc Šariš a Spiš posielali do redakcie *SNN* farár na Vysokej Jozef Serholec či kaplán v Spišskej Novej Vsi, Michal Chlebák.

Z uvedeného enumeratívneho prehľadu vyplýva, že početné zastúpenie v Štúrovom tlačovom orgáne mala mladá generácia bernolákovcov, narodená okolo roku 1820. Svoju nemalú úlohu zohrali už pri vzniku novín, no netreba si robiť ilúziu, že všetci spomínaní katolícki vzdelanci podporovali Štúrove ideály hneď, spontánne a jednohlasne. Príklon mladobernolákovcov k Štúrovým novotám, jeho modernizačnému programu v podobe nového spisovného jazyka sa vyvíjal zhruba tak „ľahko“, ako samotný Štúrov boj o vznik novín, ktorý trval 3 roky.

Katolícka podpora vydávania *SNN*

Počas tohto prípravného obdobia zohrali svoju úlohu aj katolícke osobnosti, ktoré sa podieľali na podpore Štúrových žiadostí, adresovaných najvyšším uhorským inštitúciám. Medzi prvých katolíkov, ktorí sa už v 1842 snažili pomôcť Štúrovmu zámeru vydávať noviny, patrili Martin Hamuljak a Jozef Ščasný. Pravdepodobne pomocou Jozefa Ščasného sa Ľudovítovi Štúrovi podarilo nadviazať spoluprácu s nitrianskym katolíckym klérom, ktorý mu pomohol začiatkom roka 1842 získať podpisy 44 kňazov a klerikov nitrianskej diecézy v prospech slovenských novín, pod podmienkou, že budú vychádzať v slovenčine.⁶ Do tejto podpisovej akcie sa zapojili i vysokí cirkevní hodnostári, ktorých reprezentovali rodáci z Považia ako František Xav. Hábel z Trenčína – zástupca riaditeľa biskupského lýcea – a 4 nitrianski kanonici (žilinský rodák Juraj Tvrдый, Štefan Greguška z Pruského, Andrej Mésároš z Varína a Ján Uhlárik z Hričova). Okrem nich sa pod Štúrovu žiadosť smerovanú pre Kráľovskú miestodržiteľskú radu v Budíne podpísali profesori, acesori, prebendári, farári,

⁶ RUTTKAY, ref. 4 s. 160. Porovnaj: RAPANT, ref. 1, s. 8.

kapláni a klerici.⁷ Nezanedbateľný počet podpisov tvorili práve mladí študenti teológie na nitrianskom semenisku (seminár), ktorým neboli národné veci cudzie ale naopak, intenzívne sa zaujímali o slovenskú emancipáciu a študovali slovanskú literatúru. Túto ich iniciatívu a zápal si dobre uvedomoval i Ľudovít Štúr, ktorý s mnohými klerikmi nadviazal osobné priateľské styky. Do istej miery mu k tomu pomohla regionálna blízkosť, keďže väčšina pochádzala z jeho rodnej Trenčianskej stolice. Ako zdatný a charizmatičký pedagóg Štúr dokázal odhaliť mladého ducha formujúcej sa mládeže a v prípade katolíckych študentov, roztrúsených po seminároch v Nitre, Trnave, Banskej Bystrici, Pešti či viedenskom Pázmaneu vyvinul osobitné úsilie, aby získal pre svoju jazykovú jednotu túto časť mladej bernolákovskej generácie, ktorá sa v 40. rokoch aktivizovala v národnom sebazvedelávaní.⁸

V nadväznosti na Ščasného podpisové aktivity sa Štúr listom z konca mája 1842 obrátil i na Martina Hamuljaka, úradníka pri Miestodržiteľskej rade, s prosbou, aby sa prihovril u Vysokej Kráľovskej rady v Budíne. Jeho podporu mal získať aj tým, že v *Novinách* budú uverejňovať i články vo vlastnom slovenskom nárečí, písané bernoláčtinou.⁹ Odpoveď na Štúrov list síce nepoznáme, ale práve otázka jazyka vzbudzovala u Hamuljaka isté rozpaky, ako sa o tom dozvedáme z korešpondencie medzi ním a Jánom Hollým. Hamuljak v liste z 10. augusta 1843 informuje Hollého o Štúrovej ďalšej žiadosti o povolenie slovenských novín na Uhorskú dvorskú kanceláriu do Viedne, pričom sa vyslovuje, že nemieni podporovať toto úsilie, pokiaľ neuvidí, že štúrovci chcú písať po slovensky. Navzdory vlažnému prístupu však Hamuljak navrhoval isté kompromisné riešenie a popustenie niektorých pravidiel bernolákovskej slovenčiny.¹⁰

S novou vlnou podpory *Novín* zo strany katolíkov sa stretávame v kľúčovom roku 1845. V januári tohto roka poslal peštiansky seminarista Ján Gerometta¹¹ list do Nitry svojmu

⁷ Podpísaný zoznam uverejnila a z latinčiny preložila VYVÍJALOVÁ, ref. 1, s. 160-162.

⁸ BUTVIN, Jozef. *Slovenské národnosťednocovacie hnutie (1780-1848). K otázke formovania novodobého slovenského buržoázneho národa*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1965, s. 330.

⁹ AMBRUŠ, Jozef (ed.). *Listy Ľudovíta Štúra I*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1954, s. 304-305.

¹⁰ MAŤOVČÍK, Augustín (ed.). *Listy Martina Hamuljaka II (1834-1859)*. Martin: Matica slovenská, 1989, s. 96.

¹¹ Ján Gerometta sa narodil 9. 5. 1823 v Žiline, kde vychodil ľudovú školu a gymnázium. V r. 1840-1844 študoval filozofiu a teológiu v Nitre a v Banskej Bystrici na malom seminári, od r. 1844-1848 študoval teológiu na generálnom seminári v Pešti. Ordinovaný na kňaza bol 1848. Ako kaplán slúžil v jágerskej diecéze, odkiaľ bol prijatý v r. 1853 do banskobystrickej diecézy a stal sa profesorom náboženstva na Kráľovskom katolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici, od 1854 tu pôsobil ako kaplán, potom správca fary vo Vieske, od r. 1856 bol katechétom na reálke v Kremnici, farárom na Španej Doline v r. 1856-1864, od 1864-1872 na Starých Horách a v r. 1872 vystriedal farára Mondoka vo Veľkej Lovči (okr. Žiar nad Hronom). Od roku 1899 do svojej smrti prebýval rok ako penzionista v Kremnici, kde aj zomrel 20. 5. 1900. Pozri *Biografický lexikón Slovenska III (G-H)*. Martin: SNK, s. 122; ZAREVÚCKY, Anton. *Katalóg kňazov Banskobystrického biskupstva*, 1969, s. 56. Diecézny archív, RKC Biskupstvo Banská Bystrica.

priateľovi Františkovi Strakovičovi,¹² v ktorom nabádal, aby aj katolícke duchovenstvo sa obrátilo v záležitosti novín s prosbou na vládu, pretože sa obecné verí, že katolícke duchovenstvo zmýšľa rovnako ako Maďari a že sa hornouhorským farárom o slovenských novinách ani nesníva a že sú to len čachre protestantov. Podľa Geromettu by bolo osožné, keby sa do celej veci znovu vložil „*horlivý náš vlastenec p. Šťastný a znovu podpisy z tých strán sebíral a obzvlášť p. farárov pobídal, aby si již jednou věc tak velelípou a důležitou národnosti k srdci vzali a jména své podepsali, co kdyžby okolo Nitry učiněno bylo, mohlo by se do Trenčanské stolice zasiat, kdě by to můj brat postupovati nepřenechal. Jisté tak by se to i v bistrické biskupii státi mohlo, jako též po jiných krajích slovenských.*“¹³ Takto koncipovaný plán, v ktorom sa počítalo i s Jánovým najstarším bratom Eugenom ako agitátorom v Trenčianskej stolici, mal František Strakovič predniesť priamo nitrianskemu kaplánovi Jozefovi Ščasnému.

V znamení očakávania a boj o jazyk novín

Celá slovenská intelektuálna elita, až na pár výnimiek z okruhu Jána Kollára, sa nevedela dočkať povolenia a vydania prvých politických novín Slovákov. V tomto smere skupina vlastencov vydala „Visvečeňja“, v ktorých zozbieranými podpismi vyzvali a radili Ľudovítovi Štúrovi, aby čím najskôr „*zase kroki urobiu k obćjahnutju Najviššej vísadi (Privilégium) na opomenutje Novini, lebo že slovenskí národ, ktorí vždi jak včas vojni tak i včas pokoja něpoškrvenú vernost a přichilnost ku svojmu milostive a láskave panujúcemu domu dokazuvau, tjetto Novini něvihnutně potrebuje, ak něchce celkom na zkazu a vñivoč příst.*“¹⁴ Priložený zoznam podpisov tejto mravnej podpory adresovanej priamo Ľ. Štúrovi sa síce nezachoval, ale je pravdepodobné, že na nej participovali i katolícke osobnosti.

Ostatne záležitosť *Novín* bola na pretrase i v početnej korešpondencii medzi národovcami a všetky záležitosti okolo nich predstavovali horúcu celospoločenskú tému.

¹² Franko Strakovič sa narodil v Dolnom Péli (dnešný Felső Pél) v Tolnianskej stolici 9. mája 1825. Otec Štefan, Slovak z Nitrianska, matka Cecilia Keglevich Slovinca zo Železnej stolice. 1829 prišiel s otcom do Tepličky v Trenčianskej stolici. Gymnaziálne školy odbavil v Trenčíne, Banskej Bystrici a Žiline, bohoslovecké v Nitre. 1847 posvätený v nitrianskom hlavnom chráme. 1848 za kňaza posvätený a poslaný na Lysú za kaplána, z tadiaľ 1849 do Púchova za kaplána, 1856 za farára do Lednice. 1885 bol farárom v Rybanoch a dekanom okresu bánovského, kde požíval všeobecnú lásku a úctu až do svojho skonania. Zomrel po štvormesačnej bolestivej chorobe dňa 8. apríla 1907. *Životopis Františka Strakoviča od Jozefa Kompánka*. Literárny archív Slovenskej národnej knižnice (ďalej iba SNK LA), sign. M 120 E 50.

¹³ MAŤOVČÍK, Augustín. Príspevok k životopisu Jána Miloslava Geromettu. In *Biografické štúdie* 15, 1988, s. 143.

¹⁴ *Visvečeňja*. SNK LA, sign. M 46 B 4.

Beňušský kaplán Július Plošic¹⁵ sa nevedel dočkať vydania novín a snažil sa získať ohľadom ich progresu najaktuálnejšie informácie. „*Túžobne očakávame Novini Slovenskje, ale len vždi v očakávaňu pozostávame, nevjeme nič čo sa s nimi robí, len že Redaktor Censora nemá. Kedi že to dostane?*“¹⁶ O niečo lepšie informovaný bol Ján Krstiteľ Tombor,¹⁷ ktorý v liste Františkovi Strakovičovi už v polovici marca 1845 oznámil, či „*známo ti budě, že „Narodne Noviny a Orol Tatransky“ od 1-ho července vycházit budú*“, a zároveň jedným dychom poznamenal, že „*Od budúcich novin dá se pro Slovensko velice mnoho očekávati, jen bud'me svorný, žádné ruznice v nářečich, dost jsme sobe posad s tou nesvornosti škodili.*“¹⁸ Práve Ján Tombor sa dotkol snád' jediného problému, ktorý vyvstával pri toľko očakávaných novinách, a to bol boj o jazykový charakter novín, s ktorým v krátkej dobe zápasil i on sám.

V záujme národnej jednoty a spolupráce so slovenskými katolíkmi Štúr v počiatočnej fáze dospel ku kompromisu, a to, že prispievatelia mohli posielat' svoje články tak v biblickej češtine, ako aj bernolákovčine. Avšak po kodifikácii slovenského spisovného jazyka a vydaní spisu *Nárečja slovenskuo* došlo u podporovateľov a priaznivcov Štúrovho plánu vydávať politické noviny Slovákov v novej slovenčine k rozporom, obavám a znervózneniu, a to najmä pod vplyvom neúprosneho Jána Kollára. Vážnosť jeho autority mala nesmierny dosah na formovanie mladých seminaristov v Pešti, ktorí stáli na jazykovom rázcestí medzi používaním bernoláčtiny, slovakizovanej češtiny a Štúrovej slovenčiny. V pozadí súkromnej korešpondencie peštianskych seminaristov a priateľov Jána Miloslava Geromettu, Františka Strakoviča a Jána Krstiteľa Tombora možno vycítiť Kollárovu gesciu.

Kým Ján Tombor ešte počas svojho pôsobenia v banskobystričskom seminári písal v bernolákovskej slovenčine, tak od jesene 1844, kedy prišiel do seminára v Pešti, sa v jeho bernoláčtine objavujú už aj české jazykové prvky.¹⁹ Práve tu v Pešti sa zoznámil s Jánom Kollárom a Jankom Kadavým, a bol to pravdepodobne Kadavý, kto ho v týchto rokoch rozhodovania získal na stranu nového Štúrovho spisovného jazyka.²⁰ Kollár všetkými možnými prostriedkami sa snažil odvrátiť mladých seminaristov od štúrovčiny, a preto Jozef

¹⁵ Július Plošic sa narodil 22. 5. 1819 v Budči, ordinovaný za kňaza bol v r. 1844 a následne kaplánoval v Beňuši, Kunešove, Kremnici, v Uherciach, v Novej Bani, Banskej Bystrici. Od roku 1854 sa stal farárom v Selciach, 1864 vo Vieske a od r. 1883 v Horných Opatovciach. Od r. 1897 penzionovaný v Kremnici. Zomrel náhle 19. 5. 1899, pochovaný je v Kremnici. ZAREVÚCKY, ref. 11.

¹⁶ List Júliusa Plošica neznámemu z 30. mája 1845. SNK LA, sign. A 1228.

¹⁷ Ján Tombor sa narodil v Žiline 7. januára 1825 otcovi Jozefovi Tomborovi a matke Anne Kijaczovej, krstnými rodičmi mu boli František Gerometta s manželkou Františkou – rodičia bratov Eugena a Jána Geromettovcov. *Výpis pre rodný list*. Archív Národného biografického ústavu SNK, fond TOMBOR Ján.

¹⁸ MAŤOVČÍK, Augustín. Príspevok k životopisu a literárnemu dielu Jána Krstiteľa Tombora. In *Biografické štúdie* 14, 1987, s. 120.

¹⁹ BUTVIN, ref. 8, s. 331.

²⁰ VARSÍK, Milan. Ján Tombor. In *Matičné čítania*, Martin, 1971, roč. 4, č. 3 (8. 2. 1971).

Miloslav Hurban spolu s Bohuslavom Nosákom a Jánom Kadavým osobne navštívili katolíckych študentov na generálnom seminári v Pešti v máji 1845 a nechali ich pozdravovať od Štúra, ktorý krátko predtým rokoval v záležitosti novín s vicepalatínom Ťerményim. Na margo tejto návštevy Tombor vyslovil obavy, aby *Noviny* neboli tlačené v švabachu a že mu Štúr sľúbil, že uverejní i články písané v českom jazyku, pretože on od češtiny ani „v najväčší potrebe ani za něcht neodstúpi.“²¹ Zároveň vyslovil vážne obavy, aby kvôli jazykovej otázke nedošlo k „ruzniciam“ medzi Slovákami. Na jednej strane sa odvolával na Jána Kollára, ktorý je proti novému nárečiu, no na druhej strane vyzýval k vzájomnosti a ako narážku na Kollárovu povýšeneckú osobnosť píše, aby „*urážena osoblivost nech v všeobecné národní věci se nemíchá.*“²² Rovnako vnímal Kollárov negativizmus voči Štúrovým novinám i Ján Gerometta, píšuci ešte po česky, ktorému začiatkom roka 1845 mal Kollár povedať, že „*naději, kterou jsme v novinách našich budoucích skladali, umenšenou vidíme, sklamaní byvše, že již výsadu na ně máme, kde předce z toho nic pravda není (jako mi onehdy, když jsem byl u Kollára, on sám pravil) a s tým nám jen oči zaslepiti chtěli, abychom od delšího dotírání odstoupili.*“²³

Po rokoch nádejí a sklamaní o to viac Gerometta uvítal ohlásenie vzniku novín a sám sa stal v prostredí peštianskych seminaristov signatárom „*pozvaňja*“ na predplatenie *Slovenských národných novín* a *Orla Tatranského*, v ktorom radostne privítal „*dávno očekávaný tento nástroj slovenskej vzdelanosti*“, predstavujúci svetlú budúcnosť pre Slovákov. Prijatím *SNN* majú Podtatraci „*prilležitost' zhodiť zo seba škrvnu odrodilstva, sobectva a samovraždy*“, prebudiť sa „*z mnohostoletjeho sna*“. Pod túto poetickú výzvu sa okrem jej hlavného iniciátora podpísalo i ďalších 7 študentov, medzi ktorými figurovali okrem Slovákov (napr. spolužiaci Michal Hýroš, Ján Tombor) i juhoslovanské mená, napr. jeho chorvátsky priateľ Adolf Veber²⁴ či Anton Jakševac²⁵.

Ako čerstvý stúpenec štúrovčiny s nevôlou vnímal vo februári 1846 Gerometta zostrené útoky voči slovenčine, keď Strakovičovi na konci listu v dodatku spomína, že „*Višla tjež Tatranka od Palkoviča, v ktorej proti novej slovenčine statočne bit' má; vsetkje teda zaslúženje o národ hlavi: Kollár, Palkovič, Hodža, Chalupka – puovodca Kocurkova – a iní*

²¹ List Jána Tombora Františkovi Strakovičovi z 9. června 1845. SNK LA, sign. A/1575. Tiež: MAŤOVČÍK, ref. 11, s. 122.

²² *Tamže*.

²³ List Jána Geromettu Františkovi Strakovičovi z 21. ledna 1845. SNK LA, sign. A 388. Tiež: MAŤOVČÍK, ref. 13, s. 143.

²⁴ Adolfo Veber Tkalčević (1825 – 1889), chorvátsky novelista, jazykovedec, profesor a kanonik.

²⁵ Antun Jakševac patril k podporovateľom slovenských národných aktivít i v matičnom období, prispel na Katolícke gymnázium v Kláštore pod Znievom. Pozri *Piata správa patronátneho samostatného katol. Reálneho gymnázia. Alumnea v Kláštore pod Znievom v šk. roku 1873-74*, s. 14.

*proŕi tejto reči povstali, hádam ňje bez príčini! Čo to za koňec vezme?!“²⁶ Istý náznak pochybnosti, ktorý vyslovil, súvisel zrejme s jeho nedostatočným oboznámením sa s novými gramatickými pravidlami, ktoré mu robili starosti najmä pri písaní básní. Pre Palárikov almanach *Spisi mladích knezuv království Uherského*, zvaného *Plody*, mal v roku 1846 Gerometta spolu s Tomborom napísať báseň už nie v Hollého nárečí, ale v štúrovčine, čo v prípade poézie nebolo vôbec jednoduché ani pre samého Geromettu. „Mňa tjež mrzí, že básne v tomto novospisobnom nárečí sa len prijat’ muožu, lebo metrum jeho ňeznám a aňi eš’e hádam ňikto; a vid’i sa mi toto nárečja k metrum velmo ňespuosobním; preto ja tjež muoj jedon pokusok v nárečí Holljeho zbásnení v blaťe ležať ňe chať musím a len ku kadenciam – ak chuť a čas buďe – pribrať sa mi zbíva.“²⁷*

Prvé literárne počiny peštianskych seminaristov v SNN a OT

Možno i zo spomínaného ohľadu sa Ján Gerometta čitateľskej verejnosti prihovoril v novej slovenčine pomerne neskoro, a to až koncom roka 1846, kedy v literárnej prílohe *SNN Orlovi tatranskom* debutoval svojou básnickou prvotinou *Kdo je mocní?* V tejto svojej kratšej básni sa zamýšľal nad otázkou, kto sa na svete môže nazývať mocným, či ho mocným robí blahobyť, hojnosť bohatstva, hodnosť panstva, nebojácnosť či odvážnosť? Pre Geromettu je skutočne mocný ten, kto nosí v srdci lásku k svojmu národu, kto slúži rodu a kto by pre národ položil život.²⁸

Rovnako ako Gerometta sa aj mladý František Strakovič spolu s Jánom Tomborom poskromne ohlásili v *Slovenských národných novinách* niekoľkými článkami. Ľudovít Štúr sa nanajvýš potešil, že do redakcie SNN mu posielali svoje príspevky v štúrovčine i tieto osobnosti, ktoré sa vymanili spod Kollárovho vplyvu a prijali štúrovčinu za vlastnú. Štúr v korešpondencii s Františkom Strakovičom sa „*srdečne tešil, že už i Vy Br.[aček] Drahi! K reči našej vlastnej čisto-slovenskej pristupujete, a sme o Vás presvedčení, že sa od tohto nášho pokladu v hĺbinách našich Tatjer najčistejšie najkrajšie zachovaljeho neodtiahnete, ale i Vy krídzemu a samotvornjemu životu Slovenskjemu sa priznáte.*“²⁹ Strakovič napísal pre SNN len dva kratšie články s cirkevnou tematikou pod skratkou L. F. S. V prvom slovenskej čitateľskej verejnosti pripomenul dve smutné správy, a to nekrológ nitrianskeho prepošta, voleného dulmenského biskupa, Františka Xav. Habela a správu o pohrebe Anny

²⁶ List Jána Geromettu Františkovi Strakovičovi z 2. februára 1846. SNK LA, sign. A 388.

²⁷ MAŤOVČÍK, Augustín. Listy Jána Geromettu Františkovi Strakovičovi. In *Biografické štúdie* 15, 1988, s. 148.

²⁸ GEROMETTA, Ján. Kdo je mocní? In *Orol tatranski*, 1846, roč. 2, č. 50 (15. 12. 1846).

²⁹ List Ľudovíta Štúra Františkovi Strakovičovi, 1846. SNK LA, sign. 26 B 6; AMBRUŠ, Jozef (ed.). *Listy Ľudovíta Štúra II*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1956, s. 118-120.

Tvrdej, matky nitrianskych kanonikov Juraja a Štefana Tvrдых.³⁰ V druhom článku informoval o dobročinných aktivitách nitrianskeho biskupa Imricha Palud'aja, založení istín a rozoslání 9000 výtlačkov školských kníh.³¹

Oveľa zaujímavejšie postrehy priniesol Ján Tombor v dvoch listoch z Pešti a vo svojej hlavnej práci *Ohlasi Slováka zo Slavonie*. Do istej miery môžeme vnímať Tomborove články ako memento jeho vnútorného obratu k štúrovčine a jeho slovenského národného prebudenia, pre ktoré bol donútený bez uvedenia konkrétnych dôvodov opustiť rodnú hruď a nájsť nové pôsobisko u slovanských bratov v Slavónii. V prvom článku Tombor uvítal vznik *SNN* ako najmocnejšieho prostriedku národného rozvinutia a vyslovil potrebu, aby sa aj na peštianskej univerzite začala rozvíjať slovenčina, ktorú budú potrebovať poslucháči medicíny a teológie v každodennom styku s jednoduchým ľudom, ktorý neovláda ani nemčinu, latinčinu, taliančinu či maďarčinu. Zároveň naznačil, že je potrebné zriadiť slovenskú čítareň, v ktorej by sa mládež zdokonaľovala v čítaní slovenských a slovanských kníh a časopisov.³²

Osobne sa potešil, keď na stránkach *Slovenských národných novín* mohol vidieť viaceré články od pisateľov z katolíckych seminárov a že sa mladšie katolícke duchovenstvo národne prebudilo. Podľa Tombora doposiaľ o vyššom národnom živote nič nevedeli, príčinou čoho bolo ich nenárodne vychovanie, a preto sa mnohí veľmi pozvoľne prebudili a k národu prihlásili.³³ Dôležitejšie je však, aby napriek všetkým prekážkam pokračovali vo vzdelávaní a národnej emancipácii Slovákov, aby išli sami príkladom.³⁴

Za Tomborov najcennejší príspevok sa obecné považuje opis jeho cesty zo Slovenska do Djakova, počas ktorého sa zastavil a rozlúčil s priateľmi. Koncom septembra 1846 opustil Bytču³⁵ a vydal sa dolu Považím cez Trenčín a Nové Mesto nad Váhom, zastavil sa v Čachticiach na fare Jozefa Urbanovského, u farára Juraja Holčeka vo Veselom a v Trnave u Martina Tamaškoviča. Z Trnavy sa vydal železnicou priamo do Bratislavy, v ktorej navštívil františkánov a redakciu *Slovenských národných novín*. V Bratislave nasadol na parolod' Argo smerujúcu do Pešti, kde pobudol 2 dni. Počas tejto krátkej doby nemohol sa nezastaviť u dvoch mužov – Jána Kollára a Jána Kadavého. Práve z návštevy „u Slovana, ktorý má dve vlasti Čechy a Uhry, ako sám v *Slávi Dcére píše*“, mal Tombor isté obavy,

³⁰ L. F. S. Z Ňitri. In *Slovenskije národňje novini*, 1846, roč. 2, č. 133, s. 533.

³¹ L. F. S. Z Ňitri. In *Slovenskije národňje novini*, 1847, roč. 3, č. 178, s. 711.

³² TOMBOR, Ján Krstiteľ. Denňík Domáci. Pešť, dňa 1. prosinca. In *Slovenskije národňje novini*, 1845, roč. 1, č. 38 (9. 12. 1845), s. 149-150.

³³ Samotný Ján Tombor národne precitol až vďaka oduševnenému Júliusovi Plošicovi počas štúdií na banskobystričskom seminári.

³⁴ TOMBOR, Ján Krstiteľ. Z Pešte. In *Slovenskije národňje novini*, 1846, roč. 2, č. 91 (12. 6. 1846), s. 365.

³⁵ V Bytči pôsobil jeho brat Ľudovít Tombor, miestny lekárnik a prispievateľ do Štúrových novín ako aj známy národovec – kaplán Eugen Gerometta.

pretože od Kollára „*hojnje vílevi nespokojnosti a hněvu nad terajším našim počínáním očekávau*“. Nádej na radostné slová o slovanskom svete z úst Jána Kollára ho sklámala a nemal čas ani chuť viesť s ním polemiku o „*Svatoplukčeni*“ ako štúrovčinu nazýval, preto ho pri všetkej úcte odkázal na Hurbanovo posúdenie jeho českých *Hlasov*. Oveľa príjemnejšia atmosféra panovala pri stretnutí s priateľom Jánom Kadavým a na bohosloveckom seminári, kde zanechal slovenských rodákov a 11. augusta 1846 sa parolodňou Fridrich vydal Dunajom cez Moháč do Slavónie.³⁶

Hlavní dopisovatelia

Mladých seminaristov priviedla k prvým literárnym počinom pravdepodobne ľudovýchovná a publikačná aktivita o niečo starších katolíckych autorít, z ktorých Tombor vyzdvihol najmä Štefana Závodníka.³⁷ Práve veľkodivínsky farár Závodník spolu s bytčianskym kaplánom Eugenom Geromettom patrili medzi najaktívnejších prispievateľov do Štúrových *Slovenských národných novín* aj vďaka tomu, že ako prví katolíci prijali Štúrovu slovenčinu, preto od začiatku dostali od redakcie pomerne veľký mediálny priestor.

V prvých číslach sa hlavný redaktor veľmi premyslene v úvodníkoch zamerl najskôr na školy a vyučovanie, pretože pracujú pre budúcnosť, potom na nedeľné školy, ktoré dohľadali to, čo sa prv zanedbalo a do tretice na spolky miernosti, teda na okamžité zlo, ktoré sa javilo ako najakútnejšia choroba.³⁸ Do tohto konceptu zapadali protialkoholické články Geromettu a Závodníka, ktoré korešpondovali so Štúrových snažením sociálnej prestavby slovenskej spoločnosti v liberálnom občianskom duchu.

Ostatne do roku 1847 *SNN* dali enormný priestor osvetovým článkom bojujúcim s nadmerným popíjaním páleného. Tejto problematike sa Š. Závodník venoval od začiatku vydávania novín v seriáli na pokračovanie a spolu s Eugenom Geromettom bojovali za spolky miernosti i na politickej úrovni ako poslanci za Trenčiansku stolicu, o čom pravidelne informovali čitateľskú verejnosť. Dovŕšenie týchto snáh predstavovalo spoločné stretnutie, kongres 55 zakladateľov spolkov miernosti z 12 uhorských stolíc, ktorí prijali pozvanie veselského farára Juraja Holčeka³⁹ a len dva dni po poslednom pamätnom zasadnutí nadkonfesijného spolku Tatrín, 12. augusta 1847 sa zišli, aby založili Centrálny spolok zakladateľov spolkov miernosti. O tomto úspechu, keď sa na katolíckej fare stretli tak

³⁶ TOMBOR, Ján Krstiteľ. Ohlasi Slováka zo Slavonie. In *Orol tatránski*, 1847, roč. 3, č. 65 (1. lipna 1847), s. 513-514.

³⁷ TOMBOR, Ján Krstiteľ. Z Pešte. In *Slovenskije národnije novini*, 1846, roč. 2, č. 91 (12. 6. 1846), s. 369.

³⁸ SOJKOVÁ, Zdenka. *Knížka o životě Ludovita Štúra*. Praha : Slovensko-český klub, 2005, s. 66.

³⁹ HOLČEK, Juraj. Osvedčeňja strani spolkov strjezlivosti. In *Orol tatránski*, 1847, roč. 3, č. 64 (21. května 1847), s. 509-510.

evanjelickí ako i katolícki národovci, informoval zapisovateľ spolku Eugen Gerometta, podľa ktorého to bolo prvýkrát, keď sa v Uhorsku pripíjalo pri obede len čistou vodou, nie vínom či pálenkou.⁴⁰

Sociálnu agendu *SNN* dopĺňali v období 40. rokov i správy katolíckych kňazov zo severných stolíc Horného Uhorska, ktorí reflektovali katastrofálnu sociálnu situáciu počas tzv. skapatých rokov. V tomto období došlo v dôsledku masívnych záplav k následnej neúrode zemiakov, ktoré rýchlo podliehali skaze a jedinou možnou ich ekonomického zúčenia bolo vypáliť ich do podoby pálenky, teda do komodity, proti ktorej kňazi úpenlivo brojili. O hladovej situácii v hornej časti Trenčianskej stolice informoval v *SNN* predovšetkým kaplán Ján Ondrisík. Článok o hladomore v Kysuckej doline sa rozhodol napísať i Eugen Gerometta, no napokon ho neuverejnil v Štúrovom tlačovom orgáne, ale poslal ho priamo do redakcie *Pesti Hírlap-u*,⁴¹ aby zvýraznil alarmujúcu sociálnu situáciu Horného Uhorska i v maďarskom prostredí. Keďže do revolúcie 1848 mal Gerometta povest' opozičníka a sympatizanta maďarského reformného hnutia, redakcia *Pesti Hírlap* nemala problém uverejniť príspevok slovenského korešpondenta.

V poslednej fáze existencie *SNN* sa čoraz častejšie objavovali články a listy politickej publicistiky, vítajúce nové slobody a demokratické zmeny, prijaté počas marcových revolučných udalostí roku 1848. Prvé lúče marcovej slobody, menovite nový tlačový zákon z roku 1848, sa snažil Gerometta využiť aj v prospech vydania pred časom cenzorským úradom zakázaných *Slovenských pohľadov*. Hurbanovi v tomto smere napísal: „*Vjeťe už dozaista, že je slobodná tlač, prosim Vás, abi s'te čím skorej treťi zvezok Pohladou vidali. Dokončiťe predmeti v druhom zvezku započatje. Pokračovať i ja buďem v rozličnich predmetoch, a to vo Vašich Pohladoch, bo ja nemám zpuosobu abi som na vlastnje útrati kňihi vidávau.*“⁴²

Práve spomínaná „slobodná tlač“ a nový tlačový zákon, zvyšujúci kauciu pre tlačoviny, spôsobili zánik prvých slovenských politických novín, ktoré definitívne zanikli začiatkom júna 1848. Napokon v tomto období hlavného redaktora a vodcov slovenského národodemancipačného hnutia zaujímali viac vecí politickej a občianskej, ako vydateľskej. Napriek tomu, že v nasledujúcich mesiacoch meruôsmeho roka evanjelickí redaktori a korešpondenti vystriedali perá a kalamáre za strelné zbrane, objavila sa zo strany katolíckej inteligencie posledná výzva na obnovu zaniknutých novín. Iniciátorom bol Michal Chrástek,

⁴⁰ GEROMETTA, Eugen. Z Trenčianskej stolice dňa 16. klasna. In *Slovenskje národňje novini*, 1847, roč. 3, č. 214 (31. august 1847), s. 854.

⁴¹ GEROMETTA, Jenő. Trencsinmegye. Bittse mezővárosából. In *Pesti Hírlap*, 20. jún 1847, s. 402.

⁴² List Eugena Geromettu Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi zo dňa 25. marca 1848. SNK LA, sign. M23B28.

ktorý presne v deň Štúrovho vyhlásenia samostatnosti slovenského národa a začatia prvej slovenskej ozbrojenej výpravy, teda 19. septembra 1848, napísal list evanjelikovi a novinárskej osobnosti Danielovi Lichardovi, v ktorom ho prosil, aby prebral po Štúrovi vydávanie *Slovenských národných novín a Orla tatranského*. „*Veľactení Pane, nič bi ste tak dobrejo pre ubohí Národ náš nemohli v tichto kritičních časov urobiť jako kedbi ste pri vidávaňju ... zapadlích Štúrových Slovenských Národných novín, a Orla Tatranskeho v tom istom spôsobe jakí Vám tu sdeľuje dv. P. farár Hornosučianski Michal Rešetka. Sú síce troje už politickje novini slovenskje na Slovensku, ale tie nevišli z prostred nás a preto ani sú neni naše, a pre nás. Jak veľmi dobre pôsobili, – jak mnoho dobrejho urobili Slov. Nár. Novini Štúrove za tie tri roky čo vychádzali; tak mnoho zljeho tjetto za tento krátkei svojho vycházania čas!*“⁴³ Ďalej prisľúbil Lichardovi všemožnú pomoc pri vydávaní a že neprestane dopisovať rovnako ako tomu bolo pod Štúrovou redakciou. Ako vieme, Chrástekov alebo Rešetkov plán stroskotal a *Slovenské národné noviny* sa už v pôvodom znení neobnovili. Daniel Lichard odmietol post šéfredaktora *SNN*, no už o pár mesiacov neskôr dostal vládnu ponuku byť redaktorom *Slovenských novín* (1849 – 1861), v ktorých sa od 1. januára 1850 presadil Kollárov „staroslovenský“ jazyk. Tento jazykový obrat vyvolal u prívržencov štúrovčiny búrlivé reakcie a bol príčinou tzv. jazykových bojov medzi Staroslovákmi a Novoslovákmi. Spomedzi bývalých prispievateľov do *SNN* ostal po revolúcii na strane Novoslovákov Štúra a Hurbana z katolíckej strany hlavne bytčiansky kaplán Eugen Gerometta.

Catholic Correspondents in Štúr's Slovak National Newspaper

The article describes a Roman Catholic intelligentsia participation in publishing of the *Slovak National Newspaper (SNN)*. It mainly deals with the Catholic clergy in Nitra (J. Ščasný, F. Strakovič) and theology students in Pest (J. Gerometta, J. Tombor). Chronologically, it focuses on the formation of *SNN* in years 1842 – 1845 and their first literary articles wrote in the new standard Slovak language, recently codified by Ľudovít Štúr. The article also approaches main social subjects of Catholic priests Štefan Závodník and Eugen Gerometta (alcoholism, famine, education issues) which were identical with Štúr's program of the Slovak nation's modernization. The conclusion of this article illustrates ambitions of Catholic patriots to have the defunct *Slovak Nation Newspaper*, which had been edited by Chaplain M. Chrástek.

Keywords: *Slovenské národné noviny* [*Slovak National Newspaper*], Jozef Ščasný, Ján Krstiteľ Tombor, František Strakovič, Ján and Eugen Gerometta, Štefan Závodník, Michal Chrástek, 1845 – 1848

https://fphil.uniba.sk/historia_nova

ADAMČÍK, Tomáš. Katolícki prispievatelia do Štúrových Slovenských národných novín. In *Štúdie k jubileu Ľudovíta Štúra*. Historia nova 10. [online] Bratislava : Stimul, 2016, s. 10-22. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/ksd/h/Hino10.pdf>

⁴³ List Michala Chrásteka Danielovi Lichardovi z 19. septembra 1848. SNK LA, sign. M 55 A 8.

Príloha: Index prispievateľov do Slovenských národných novín a Orla Tatranského

Evanjelickí prispievatelia:	Katolícki prispievatelia:
Abaffy Leopold	Brázay Imrich
Ambrózy Matej	Čepka Leo Martin
Balkovič Gabriel	Dobšovič Anian
Bohurád Ján	Emmanuel Jozef
Bohuš Matej	Gerometta Eugen
Braxatoris Karol	Gerometta Ján
Čaplovič Ján	Hattala Martin
Černo Karol Ľudomil	Holček Juraj
Čipka Ján	Hýroš Michal
Čipka Jonathan	Chlebák Michal
Daxner Štefan Marko	Chrástek Michal
Demian Baltazar	Juračka Ignác
Dohnány Ľudovít	Ondrisík Ján
Dohnány Mikuláš	Palárik Ján
Féjerpataky-Belopotocký Gašpar	Plošic Július
Ferienčík Samuel	Rakovský Ján
Ferienčík Štefan Mikuláš	Serholec Jozef
Francisci Ján	Slopovský Karol
Helenay Karol	Soltesz Aloys
Hurban Jozef Miloslav	Strakovič František
Jurecký Móríc Samuel (Samoslav)	Šaliga Andrej
Kadavý Ján	Ščasný Jozef
Kardoš Adam	Tagányi František
Kellner Hostinský Peter	Tamaškovič Martin
Kráľ Janko	Tombor Ján Krstiteľ
Kraus Ján	Tombor Ľudovít
Kuorka Jur	Viktorin Jozef Karol
Langhoffer Tobiáš Ján	Závodník Štefan
Leška Štefan	Zechenter Gustáv Kazimír
Ličko Eduard	
Lučanský Peter	
Maróthy Daniel	
Maróthy Martin	
Meličko Michal	
Mešša Andrej	
Mínich Daniel	
Mockovčák Ján	
Nosák Timotej Ignác	
Novák Samuel	Evanjelickí prispievatelia (pokračovanie):
Orfanides Ľudovít	Šuhajda Ján
Rohoni Jur	Šulek August
Sládkovič Andrej	Šulek Ľudovít
Slujka Ján	Šoltés Michal
Šípka Jur	Špárnensis Eugen
Škultéty August Horislav	Tomášik Samuel
Štúr Ján	Trokan Ján
Štúr Ľudovít	Jančo Jozef
Štúr Samuel	Zoch Ctiboh